

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

СЪВЕТ НА ЕВРОПА
ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛОТО ИВАНОВА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № . 52435/99)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

12 април 2007 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

12/07/2007

Това решение става окончателно при наличие на обстоятелствата, упоменати в член 44 § на Конвенцията. Същото може да претърпи редакционни промени.

По делото Иванова срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), заседаващо в състав:

Г-н П. ЛОРЕНЦЕН [P. LORENZEN], *председател*,
Г-жа С. БОТУШАРОВА [S. BOTOUSCHAROVA],
Г-н К. ЮНГВИРТ [K. JUNGWIERT],
Г-н В. БУТКЕВИЧ [V. BUTKEVYCS],
Г-жа М. ЦАЦА-НИКОЛОВСКА [M. TSATSA-NIKOLOVSKA],
Г-н Р. МАРУСТЕ [R. MARUSTE],
Г-н М. ВИЛИДЖЪР [M. VILLIGER], *съдии*
и г-жа К. ВЕСТЕРДИК [C. WESTERDIEK}, *секретар на отделението*

След като обсъди въпросите в закрито заседание, проведено на 27 ноември 2006 г., постановява следното решение, което беше прието на същата дата:

ПО ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№ 56891/00) срещу Република България, подадена на март 2000 г. до Съда съгласно член 34 от Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи ("Конвенцията") от българската гражданка г-жа Таня Борисова Борисова, българска гражданка родена през 1969 г. и живееща в Пазарджик ("жалбоподателката"),.

2. Жалбоподателката е представлявана от г-н Й. Грозев г-жа Д. Гитева, адвокати, практикуващ в София.

3. Българското правителство ("правителството") е представлявано от неговия агент г-жа М. Коцева от Министерство на правосъдието.

4. Жалбоподателката твърди, че правото ѝ на свобода на религията е било нарушено, тъй като трудовият ѝ договор е бил прекратен заради религиозните ѝ убеждения (член 9), което представлявало дискриминация на религиозна основа (член 14 във връзка с член 9).

5. На 25 октомври 2004 г. Съдът реши да уведоми правителството за подадената жалба. Съгласно разпоредбите на член 29 § 3 на Конвенцията, той реши да разгледа жалбата едновременно както за допустимост, така и по съществото на жалбата.

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВАТА ПО СЛУЧАЯ

A. Предистория

1. Обща информация

7. През февруари 1994 г. с изменение на Закона за лицата и семейството било въведено изискването за регистрация в Министерския съвет на неправителствени организации, осъществяващи религиозна и друга подобна дейност. Били внесени

седемдесет и осем искания за регистрация, но само двадесет и три организации били регистрирани. Регистрация била отказана предимно на протестантски групи.

8. Ако не е регистрирана като юридическо лице организацията не можела да наема зали за обществени мероприятия или да подписва договори от свое име. Нерегистрираните организации не можели да откриват банкови сметки или да публикуват периодични издания или вестници от свое име, нито можели да се възползват от определени данъчни облекчения.

9. Сред организациите, чиято регистрация била отказана, била и "Слово на живот" - християнска евангелистка група, започнала активна дейност в България в началото на 90-те години на миналия век.

2. Слово на живот

10. В резултат на отказа на властите да регистрират Слово на живот, религиозната организация започнала да извършва нелегална дейност. Събиранията ѝ били осуетявани периодично от полицията и последвала медийна пропаганда срещу организацията и членовете ѝ.

11. На 20 юни 1994 г., в изпълнение на постановление на Софийската прокуратура, полицията затворила помещение в София, използвано от Слово на живот, и попречила на членовете на организацията да го използват.

12. На 22 юни 1994 г. шведски гражданин бил експулсиран от България поради участието му в курс на Слово на живот (виж Лилия срещу България (решение по допустимостта), по. 41574/98, 20 ноември 2003 г.).

13. На 23 юни 1994 г. тридесетина полицаи попречили на членове на Слово на живот да посетят събрание на закрито под претекст, че то било отменено.

14. На 23 февруари 1995 г. полицията нахлула в частни домове във Велико Търново и в конферентна зала в хотел "Етър". Конфискувани били религиозна литература, аудио- и видеокасети, които били показани на пресконференция на следващия ден. Впоследствие не били повдигнати обвинения срещу нито един член на Слово на живот.

15. На 20 юли и 27 септември 1995 г. полицията нахлула внезапно по време на две събрания на последователи на Слово на живот в частни домове. Била конфискувана религиозна литература, а домакините били приканени да подпишат писмени декларации, че повече няма да организират религиозни сбирки в домовете си.

3. Техникум по речно корабостроене и корабоплаване в Русе

16. През 1994 и 1995 г. русенските медии редовно съобщавали за "незаконни" сбирки и религиозни дейности на последователи на Слово на живот. Медийната кампания се засилила през лятото и есента на 1995 г., като в нея се включила и националната преса. Отразяването по пресата се съсредоточило върху Техникума по речно корабостроене и корабоплаване ("Техникума") в Русе, тъй като се твърдяло, че няколко негови служители извън преподавателския състав били последователи на

Слово на живот. Медиите започнали и персонална кампания срещу някои от тези служители, като съобщили имената им и ги заклеили като последователи на религиозната организация. Те призовали за уволнението им и посочили жалбоподателката като едно от лицата, чиито трудови договори трябвало да бъдат прекратени (виж например точка 22 по-долу).

17. Като пряка последица, Окръжната прокуратура и Националната служба за сигурност започнали предварителни проверки на религиозната дейност на служителите на Техникума.

18. На 18 септември 1995 г. Окръжната прокуратура, като обобщила констатациите на Националната служба за сигурност, приела, че не са налице достатъчно доказателства за образуване на предварително производство. Същевременно отбелязала, *между другото*, че дейностите в Техникума не са "освободени от наказателна отговорност" и че те са в противоречие със Закона за вероизповеданията, а "вероятно" и с приложимите в областта на образованието закони и подзаконови актове. Освен това, тя считала, че "незаконната", както се твърди, религиозна дейност се извършва с мълчаливото одобрение на директорката на Техникума.

19. Скоро след това областният управител и един местен депутат призовали да бъдат предприети радикални мерки за обуздаване на твърдяната религиозна дейност в Техникума и за уволнение на директорката. Те отправили публични заплахи, че ако такива мерки не бъдат взети, ще направят искане до Министерството на образованието, науката и технологиите ("министерството") да уволни главния инспектор по образованието за Русе ("инспектора по образованието").

20. На 23 октомври 1995 г. директорката на Техникума била уволнена от министерството. Заповедта за уволнението директно се позовавала на негативния медиен отзвук и констатациите на Окръжната прокуратура, като директорката била обвинена в толериране на дейността на Слово на живот в Техникума в ущърб на неговите служители и ученици. В заповедта се посочвало също така, че директорката е трябвало да уволни служителите, които били последователи на Слово на живот. Не е известно дали директорката е обжалвала уволнението.

21. Скоро след това бил назначен нов директор.

22. В радиопредаване, излъчено по радио "Христо Ботев" на 7 декември 1995 г., народният представител подчертал, че в Техникума все още работели членове на Слово на живот, като например управителката на плувния басейн (длъжността, заемана от жалбоподателката), и заключил, че с уволнението на бившата директорка министерството не е разрешило проблема докрай.

Б. Кариерата на жалбоподателката в Техникума

23. Жалбоподателката е машинен инженер и има втора университетска специалност по педагогика. Тя участвала в религиозната дейност на Слово на живот от 1994 г.

24. На 14 октомври 1994 г. жалбоподателката била назначена в Техникума на длъжността "механик" на плувния му басейн с временен трудов договор до 23 февруари 1995 г.

25. На неуточнена дата министерството одобрило ново щатно разписание за Техникума, в сила от 1 януари 1995 г., в което се предвиждала длъжността "управител на плуven басейн", с изискване към заемащия тази длъжност да е завършил средно образование. Съгласно допълнително изменение от 1 април 1995 г. от заемащия длъжността се изисквало да има висше образование.

26. На 6 април 1995 г. жалбоподателката била назначена за "управител на плуven басейн" и сключила временен трудов договор със срок до 31 август 1995 г.

27. На 31 август 1995 г. временният трудов договор на жалбоподателката бил продължен до 31 август 1996 г.

28. На 20 септември 1995 г. жалбоподателката сключила безсрочен трудов договор, с който била назначена на длъжността "управител на плуven басейн", считано от 1 юли 1995 г. В описанието на длъжността се посочвало, че задълженията ѝ включват *между другото* ръководство и надзор на служителите на плувния басейн, организиране на работния график, контрол за редовното осчетоводяване на постъпленията от плувния басейн и организиране на уроците по плуване. В описанието на длъжността не се посочвали изрично никакви изисквания за образование или професионална квалификация за заемането на длъжността. Основното трудово възнаграждение на жалбоподателката било определено в размер на 4 992 стари български лева (около 111 германски марки) плюс 16% допълнително възнаграждение за прослужен стаж.

29. На неуточнена дата министерството одобрило ново щатно разписание на длъжностите в Техникума, считано от 1 октомври 1995 г. То предвиждало длъжност "управител на плуven басейн" с изискване към заемащия длъжността да има висше образование.

В. Уволнението на жалбоподателката от Техникума

30. На 23 октомври 1995 г. директорката на Техникума била уволнена и скоро след това бил назначен нов директор.

31. На 2 ноември 1995 г. жалбоподателката била повикана на среща с инспектора по образованието и неговия заместник. На срещата, която се състояла в Техникума, била повикана и друга служителка - г-жа М. По време на срещата инспекторите поискали от служителките да подадат оставките си, за да бъде успокоено създаването се обществено напрежение. Жалбоподателката твърди - въпреки че това се оспорва от правителството - че инспекторите са ги заплашили, че ако не подадат доброволно оставки или ако не се откажат от религиозните си убеждения, ще бъдат уволнени дисциплинарно. Инспекторите твърдели, че "могат да наредят на [новия] директор" да ги уволни, независимо от начина, по който изпълнявали трудовите си задължения. Г-жа М. отрекла да е член на Слово на живот, докато жалбоподателката не отрекла това и отказала да напусне. По време на срещата не била направена оценка и изобщо не било

коментирано дали жалбоподателката изпълнява трудовите си задължения добре и дали отговаря на изискванията за заемане на длъжността.

32. На 3 ноември 1995 г. жалбоподателката информирала писмено новия директор на Техникума за срещата от предишния ден с инспектора по образованието и неговия заместник. Никакви действия не били предприети в отговор на това.

33. След това, новият директор отстранил жалбоподателката - служебният ѝ телефон бил отнет, ключалките към плувния басейн били сменени, без да ѝ бъдат дадени нови ключове, а надзорът над дейностите по ремонта на басейна бил поверен на неин подчинен, въпреки че според твърденията това било нейно задължение. Новият директор направил проверки и за това как жалбоподателката изпълнявала трудовите си задължения.

34. На 24 ноември 1995 г. отделът по човешки ресурси на Техникума изготвил списък на тридесет и един служители, които според твърденията били без длъжностни характеристики. Сред тях били и името и длъжността на жалбоподателката.

35. На 7 декември 1995 г. радио "Христо Ботев" излъчило интервю с народния представител, в което той загатнал, че сред длъжностите, все още заемани от членове на Слово на живот, била и тази на жалбоподателката (виж точка 22 по-горе).

36. Със заповед от 28 декември 1995 г. жалбоподателката била уволнена, считано от същата дата, тъй като не отговаряла на образователно-квалификационните изисквания за длъжността "управител на плуven басейн" (член 328, алинея 1, т. 6 от Кодекса на труда) . При връчването на заповедта жалбоподателката поискала да узнае на кои точно изисквания не отговаря, но новият директор не ѝ дал обяснения.

Г. Съдебното производство във връзка с уволнението

1. Производство пред Русенския районен съд

37. На 27 май 1996 г. жалбоподателката завела дело пред Русенския районен съд като оспорила законността на уволнението си. Тя искала също така да бъде възстановена на предишната си длъжност и да получи обезщетение за пропуснати ползи.

38. Жалбоподателката твърдяла, че уволнението ѝ било пряко свързано с религиозните ѝ убеждения и с отказа ѝ да напусне доброволно. Според нея, такова основание за прекратяване на трудовия ѝ договор било в нарушение на член 8, алинея 3 от Кодекса на труда и член 37 от Конституцията на Република България, които забраняват дискриминацията на религиозна основа.

39. По време на съдебното производство се установило, че през декември 1995 г. щатното разписание на Техникума отново било изменено, като изменението било одобрено с писмо на министерството от 30 януари 1996 г., считано от 1 януари 1996 г. Измененото щатно разписание вече не предвиждало длъжността "управител на плуven басейн", а въвеждало длъжността "организатор на спортен комплекс". На неуточнена дата била изготвена и нова длъжностна характеристика, с което се установявали следните изисквания към лицето, което да я заеме: "висше спортно образование, висше

икономическо образование, като изключение - средно образование със специалност по съответния спорт, квалифициран спасител, правоспособен инструктор по плуване."

40. Жалбоподателката твърдяла пред Русенския районен съд, че измененията на щатното разписание на Техникума е трябвало да се извършат в съответствие със стандартните практики, а не произволно. Тя твърдяла, че стандартната практика е измененията на щатното разписание да се извършват преди началото на учебната година. Жалбоподателката твърдяла също така, че измененията били произволни, тъй като не била налице обективна необходимост от промяна на изискванията за длъжността, произтичаща от изпълняваната работа.

41. Съдебното заседание било проведено на 9 юли 1996 г., на което ответната страна представила новата длъжностна характеристика за поста "организатор на спортен комплекс".

42. В съдебно заседание, проведено на 19 ноември 1996 г. били изслушани няколко свидетели. Инспекторът по образованието заявил, че стандартната практика била измененията на щатното разписание да се правят преди началото на учебната година, освен ако належаща необходимост - обикновено от финансов характер - не налагала противното. Той потвърдил, че се е срещнал с жалбоподателката в началото на ноември 1995 г. във връзка с констатациите на окръжната прокуратура и че я е поканил да си подаде оставката с оглед на нарастващото недоволство и общественото мнение. Той заявил, че не е правил проверка относно дейността на Слово на живот в Техникума и че не е запознат с начина, по който жалбоподателката изпълнявала трудовите си задължения.

43. Г-жа М. също дала показания и заявила пред съда, че новият директор я е заплашвал с уволнение, ако говори за работата си в Техникума. Тя разказала за срещата на 2 ноември 1995 г. с инспектора по образованието и заявила, че е отрекла отправеното твърдение, че е последователка на Слово на живот. Тя разказала, че по време на срещата била съкрушена и плакала, тъй като имала две деца, които издържала, и не искала да остане без работа. Г-жа М. заявила пред съда също така, че доколкото ѝ е известно, жалбоподателката е добър и старателен служител и има добри отношения с другите членове на персонала.

44. Показания дал и учител от Техникума. Той информирал съда, че от построяването си през 1974 г. плувният басейн винаги е имал управител, но за длъжността никога не се е изисквало висше спортно образование. Учителят също така дал показания и за съдържанието на радиопредаването от 7 декември 1995 г., в което жалбоподателката е била посочена за уволнение от народния представител.

45. На 25 ноември 1996 г. жалбоподателката внесла в Русенския районен съд писмено становище, в което заявявала, че доказателствата по делото подкрепят иска ѝ. Тя поддържала, че щатното разписание на Техникума било изменено в средата на учебната година с единствената цел да се въведат такива изисквания за длъжността, които да направят възможно уволнението ѝ на това основание.

46. На 5 май 1997 г. Русенският районен съд отхвърлил исквете на жалбоподателката. В решението си съдът отбелязал, че Техникумът носи тежестта на доказване относно законността на уволнението. Той приел, *между другото*, че

Техникумът бил изпълнил процедурата по изменение на щатното разписание и че новата длъжностна характеристика била в съответствие със стандартните описания за подобни длъжности, одобрявани от министерството. В допълнение, съдът приел, че с изменението на изискванията за длъжността Техникумът е предвидил възможността назначеното за длъжността лице не само да управлява и организира дейността на плувния басейн, на също и да действа като спасител или инструктор по плуване - фактор, който според съда бил от "първостепенно значение". Въз основа на тези съображения, съдът приел, че "наистина са били налице предпоставки за изменение на изискванията на длъжността", поради което уволнението било законосъобразно. Русенският районен съд приел също така, че твърденията на жалбоподателката, че уволнението ѝ било мотивирано от нейните религиозни убеждения, не се подкрепяло от доказателствата по делото, че всъщност тя имала много добри отношения с другите членове на персонала и че нямало оплаквания към начина, по който изпълнявала трудовите си задължения. Съдът също така приел, че твърденията на жалбоподателката в това отношение се опровергавали от факта, че г-жа М. все още работела в Техникума.

2. Производство пред Русенския окръжен съд

47. На 27 юни 1997 г. жалбоподателката подала жалба срещу решението на Русенския районен съд. Тя твърдяла, *между другото*, че констатациите на съда не се основавали на събраните по делото доказателства и поради това били необосновани. Тя твърдяла, че Русенският районен съд не е оценил правилно ключови доказателства, като например показанията на инспектора по образованието и г-жа М.

48. Жалбоподателката оспорила също така основанията, на които първоинстанционният съд отхвърлил иска ѝ, и заявила, че те са несериозни и в разрез със същината на оплакването ѝ от дискриминация на религиозна основа. Първо, тя никога не била твърдяла, че личните ѝ отношения с колегите ѝ били засегнати от религиозните ѝ убеждения. Второ, тя твърдяла, че изводите на първоинстанционния съд, че след като г-жа М. все още работела в Техникума, срещу жалбоподателката нямало дискриминация, били погрешни, тъй като имало множество възможни причини за оставането на г-жа М. на работа, като например фактът, че медиите не я били посочили за уволнение.

49. Жалбоподателката твърдяла също така, че Русенският районен съд изобщо не бил анализирал същината на оплакването ѝ за дискриминация на религиозна основа, а вместо това разгледал случая чисто формално - като обикновен спор във връзка със законността на уволнение.

50. Най-накрая, тя твърдяла, че фактите по делото ясно показвали, че след отказа ѝ да си подаде оставката на 2 ноември 1995 г. Техникумът просто се е опитал да намери правно основание, за да я уволни, и че избраният от него метод бил да измени изискванията за нейната длъжност така, че тя да не може повече да я заема.

51. На 22 юли 1997 г. бившата директорка на Техникума представила писмено становище пред Русенския окръжен съд, в което потвърждава разговора между нея и инспектора по образование през юни 1995 г. По време на срещата той бил споменал четирима служители, за които имало "информация, че са членове на секта" и за които той настоявал да им бъдат прекратени трудовите правоотношения. Тогава бившата директорка предложила на тези служители да напуснат доброволно, но те отказали, и

срещу тях не били предприети по-нататъшни действия. Не става ясно дали жалбоподателката е била един от тези служители.

52. С решение от 23 юли 1997 г. Русенският окръжен съд отхвърлил жалбата на жалбоподателката. Съдът приел, между другото, че Техникумът имал необходимостта и правото да измени щатното разписание на длъжностите и изискванията към длъжността на жалбоподателката и да я уволни поради несъвместимост с тези изисквания. Той приел също така, че Русенският районен съд бил разгледал правилно твърденията на жалбоподателката за дискриминация на религиозна основа и ги бил оценил като "напълно и неопровержимо ... нерелевантни", като се основал на факта, че тя поддържала добри отношения с колегите си и била добър служител. Поради това, съдът приел, че всякакви твърдения за субективни причини или дискриминационни основания за уволнението ѝ били неоснователни.

3. Производство пред Върховния касационен съд

53. На 18 септември 1997 г. жалбоподателката подала молба за преглед по реда на надзора (касационна жалба), като твърдяла, *между другото*, че съдилищата от по-долните инстанции не били оценили правилно събраните по делото доказателства и не били засегнали същината на оплакването ѝ за дискриминация на религиозна основа. Тя поддържала, че те не са оценили обстоятелствата около уволнението ѝ и по-специално събитията, довели до него, от които ясно се виждала истинската причина, за използването на този юридически способ за прекратяване на трудовото ѝ правоотношение.

54. На 16 ноември 1998 г. било проведено съдебно заседание, на което жалбоподателката и адвокатът ѝ не се явили, въпреки че били редовно призовани. Те представили писмено становището си.

55. С окончателно решение от 9 декември 1998 г. Върховният касационен съд отхвърлил жалбата на жалбоподателката. Съдът намерил, *между другото*, че аргументите на жалбоподателката били неоснователни и потвърдил констатациите на съдилищата от по-долните инстанции. Той подчертал, че Техникумът имал правото да изменя изискванията за длъжността и че такива промени не подлежали на съдебен контрол. В допълнение, той сравнил задълженията и отговорностите на длъжностите "управител на плувен басейн" и "организатор на спортен комплекс" и намерил, че в основата си те са еднакви. Върховният касационен съд също така отбелязал, че старото описание на длъжността не съдържало изисквания за образование или професионална квалификация на съответния служител, докато новото включвало такива. Поради това, съдът приел, че работодателят просто бил запълнил една празнота, която преди съществувала в това отношение.

56. Съдът отказал да разгледа останалата част от аргументите на жалбоподателката, тъй като ги счел за неотнормими към производството и към въпроса за уволнението.

II. ПРИЛОЖИМО НАЦИОНАЛНО ПРАВО И ПРАКТИКА

A. Свобода на религията

57. Съответните разпоредби на Конституцията от 1991 г. гласят:

Член 13

" (1) Вероизповеданията са свободни.
..."

Член 37

" (1) Свободата на съвестта, свободата на мисълта и изборът на вероизповедание и на религиозни или атеистични възгледи са ненакърними. Държавата съдейства за поддържане на търпимост и уважение между вярващите от различните вероизповедания, както и между вярващи и невярващи.

(2) Свободата на съвестта и вероизповеданието не може да бъде насочена срещу националната сигурност, обществения ред, народното здраве и морала или срещу правата и свободите на други граждани."

58. Релевантните разпоредби на Закона за вероизповеданията от 1949 г. гласят както следва:

Член 1

"На всички граждани в Народната Република България се осигурява свободата на съвестта и на изповеданията."

Член 4

"Никой не може да бъде преследван или ограничаван в своите граждански и политически права, нито да бъде освободен от изпълнение на задълженията, възложени му от законите на страната, поради това, че той принадлежи на едно или друго изповедание или не се числи към никое изповедание..."

Б. Защита срещу дискриминация

59. Българската конституция (член 38), Законът за народната просвета от 1991 г. (член 4) и Кодексът на труда (член 8, алинея 3) предвиждат защита срещу дискриминация, основана, между другото, на религиозните убеждения.

60. С изменение на член 8, алинея 3 от Кодекса на труда от 31 март 2001 г. е разширен обхватът на защитата срещу дискриминация на работното място, като била включена и "непряката дискриминация", както е дефинирана в т. 7 от § 1 от Допълнителните разпоредби на Кодекса на труда:

"Непряка" е дискриминацията, при която се използват привидно допустими от закона разрешения при осъществяване на трудовите права и задължения, но се прилагат с оглед на критериите по член 8, алинея 3 [от Кодекса на труда] по начин, който реално и фактически поставя едни работници и служители в по-неблагоприятно или привилегировано положение спрямо другите. Не представляват дискриминация различията или предпочитанията, които се основават на квалификационните изисквания за извършване на определена работа, както и специалната закрила на някои работници и служители (непълнолетни, бременни и майки на малки деца, инвалиди, трудоустроени и други подобни), установени с нормативни актове."

61. Горепосочената дефиниция била отменена на 1 януари 2004 г. с влизането в сила на Закона за защита от дискриминация, който съдържа всеобхватна правна рамка за защита от дискриминация. Член 4, алинея 3 от Закона въвежда следната дефиниция за "непряка дискриминация":

"Непряка дискриминация е поставяне на лице на основата на признаците по алинея 1 [пол, раса, народност, етнически произход..., религия и убеждения...] в по-неблагоприятно положение в сравнение с други лица чрез привидно неутрална разпоредба, критерий или практика, освен ако тази разпоредба, критерий или практика е обективно оправдан/а с оглед на законова цел и средствата за постигане на целта са подходящи и необходими."

В. Прекратяване на трудов договор

62. Работодател може да прекрати трудов договор с писмено предизвестие до работника или служителя, ако той не притежава необходимото образование или професионална квалификация за изпълнение на възложената му работа (член 328, алинея 1, т. 6 от Кодекса на труда).

63. При упражняването на съдебен контрол върху такива прекратявания установена практика на националните съдилища е да приемат за законно уволнението (по член 328, алинея 1, т. 6 от Кодекса на труда), ако се установи, че са налице нови изисквания за образование или професионална квалификация за изпълнението на възложената работа, на които работникът или служителят вече не отговаря, без да е необходимо да преценяват необходимостта от въвеждането на такива изисквания (виж например решение на ВС № 77 от 22.II.1995 г. по гр. д. № 1062 от 1994 г., III г. о.).

Г. Светски характер на образователната система

64. Член 5 от Закона за народната просвета от 1991 г. предвижда, че образованието е светско.

III. ДОКЛАДИ ОТНОСНО РЕЛИГИОЗНАТА СВОБОДА В СТРАНАТА ПРЕЗ РАЗГЛЕЖДАННИЯ ПЕРИОД

А. Доклади на Европейската комисия срещу расизма и нетолерантността (ECRI) за отделните държави

65. Европейската комисия срещу расизма и нетолерантността ("ECRI"), в три свои доклада за България за годините 1997-1999, е установила, че по време на съответния период е имало високо ниво на нетърпимост в медиите спрямо малцинствени религиозни групи и особено спрямо нови религии. Установено е също така, че властите проявяват известна пасивност към актовете на нетърпимост, които не се преследват и наказват в достатъчна степен.

66. ECRI също така докладвала, че в областта на образованието е имало религиозна дискриминация и че е имало случаи на уволнения в обществения сектор поради религиозни убеждения.

Б. Доклади на неправителствени организации

67. Human Rights Watch и Българският хелзинкски комитет са отбелязали в годишните си доклади за годините 1994-1996 г., че нарушенията на религиозните свободи в България значително са държавите увеличили през този период, особено във връзка с така наречените "нетрадиционни" религии. Те отбелязват, че властите са се опитали да наложат ограничения върху мисълта и религията и да ограничат религиозното разнообразие, например чрез въвеждане на изискване към неправителствените организации, които се занимават с религиозни или други подобни дейности или осъществяват религиозно обучение, първо да получат одобрение от Министерския съвет, преди да се регистрират като такива.

68. Неправителствените организации също така докладват, че е имало случаи на уволнения в обществения сектор поради религиозни убеждения, и са посочили конкретни примери, свързани с последователи на Слово на живот.

ПРАВОТО

I. ОТНОСНО ТВЪРДЕНИЕТО ЗА НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 9 НА КОНВЕНЦИЯТА

69. Жалбоподателката се оплаква по член 9 на Конвенцията, че е била уволнена поради религиозните си убеждения и че това представлява нарушение на правото ѝ на свобода на религията.

Член 9 на Конвенцията гласи:

"1. Всеки има право на свобода на мисълта, съвестта и религията; това право включва свободата да променя своята религия или убеждения и свободата да изповядва своята религия или убеждения индивидуално или колективно, публично или частно, чрез богослужение, обучение, религиозни обреди и ритуали.

2. Свободата да се изповядва религия или убеждения подлежи само на такива ограничения, които са предвидени от закона и са необходими в едно демократично общество в интерес на обществената сигурност, за защитата на обществения ред, здраве и морал или за защита на правата и свободите на другите."

A. Становищата на страните

70. Правителството твърди, че оплакването на жалбоподателката е неоснователно и необосновано, тъй като се основава на твърдения, които не се подкрепят от конкретни доказателства.

71. Според правителството позоваването на различни медии и други доклади за обосноваване на оплакванията на жалбоподателката е нерелевантно и счита, че те са без значение за делото. Все пак, във връзка с медийните кампании, правителството твърди, че те не са нарушили правото на жалбоподателката на свобода на религията. Напротив, то намира, че те представлявали легитимен израз на правото на свобода на словото на медиите, тъй като те изразявали резервите на обществото към членове на религиозна организация, които според твърденията проповядвали сред учениците на Техникума с мълчаливата подкрепа или одобрение от страна на бившата директорка.

Във всеки случай правителството намира, че посочването на жалбоподателката от медиите само по себе си не засяга правото ѝ на свобода на религията.

72. По отношение на разследването от прокуратурата на дейността на Слово на живот, правителството твърди, че то било оправдано и че просто било в отговор на подозренията на местната общност спрямо дейността на членовете в Техникума. Освен това, правителството твърди, че разследването било образувано в отговор на достоверна информация, че помещенията на Техникума се използват за религиозна дейност в очевидно нарушение на светския характер на институцията. Така правителството твърди, че това разследване само по себе си не може да се счита за нарушение на правото на свобода на религията на жалбоподателката.

73. По отношение на прекратяването на трудовото правоотношение на жалбоподателката, правителството твърди, че то не се е основавало на нейните религиозни убеждения или дейност. Според него, то било просто резултат от отстраняването на определени пропуски на училищната администрация, целящи да осигурят пълни длъжностни характеристики за всички служители, а в случая на жалбоподателката - и да въведат обосновани образователни и квалификационни изисквания за заеманата от нея длъжност. Правителството също така отбелязва, че уволнението на жалбоподателката се е основавало на приложимото законодателство, което предвиждало прекратяване на трудовия договор в случай на промяна на изискванията за съответната работа, ако заеманият длъжността не отговаря на новите изисквания.

74. Отделно от това, правителството твърди, че всички ограничения, наложени върху правото на жалбоподателката да упражнява религията си на територията на Техникума, били оправдани. То се позовава на светския характер на образователната система в България и твърди, че този принцип се прилага както към учебната дейност в Техникума, така и към неговите помещения, като твърди, че това е оправдано ограничение на правото на упражняване на религията. Правителството изтъква в тази връзка, че едно от основанията за освобождаването от длъжност на предишната директорка на Техникума било обстоятелството, че тя била накърнила светския характер на институцията, тъй като според твърденията била позволила проповедническа дейност на територията му от страна на Слово на живот. Правителството обаче твърди, че това нямало пряка връзка с или последици за жалбоподателката.

75. В становището си в отговор на становището на правителството жалбоподателката се позовава на поредицата от събития, довели до нейното уволнение, и намира, че те ясно указват на истинската причина за уволнението ѝ. Освен това, тя твърди, че новият директор на Техникума е знаел за причините за уволнението на неговата предшественичка. Като отбелязва добрите си отношения с колегите и задоволителното изпълнение на трудовите си задължения, жалбоподателката твърди, че не е било възможно да бъде уволнена на основания, пряко свързани с работата ѝ. Съответно, жалбоподателката твърди, че за да постигне желаното уволнение, новият директор е избрал необичайния способ да измени щатното разписание и изискванията за длъжността. Използването на този юридически способ обаче според нея не е променил истинската причина за уволнението ѝ, а именно - религиозните ѝ убеждения.

76. Най-накрая, жалбоподателката отбелязва, че изискваният от член 9 на Конвенцията стандарт на доказване е доказване по несъмнен начин, но отбелязва, че Съдът вече е

приемал, че "такова доказване може да бъде резултат на едновременното наличие на достатъчно сериозни, ясни и непротиворечиви улики или подобни необорени презумпции за фактите" (тя цитира Ангелова срещу България, no. 38361/97, § 111, ECHR 2002-IV). Жалбоподателката твърди, че разглеждани в тяхната съвкупност, доказателствата по нейното дело ясно отговарят на изисквания стандарт на доказване и установяват без всякакво съмнение, че същинската причина за уволнението ѝ са били религиозните ѝ убеждения.

Б. Общи принципи

77. Съдът повтаря, че свободата на мисълта, съвестта и религията, възплътена в член 9 на Конвенцията, е една от основите на "демократичното общество" по смисъла на Конвенцията (виж *Kokkinakis v. Greece*, решение от 25 май 1993 г., Series A no. 260-A, стр. 17, § 31).

78. Макар и религиозната свобода да е основно въпрос на индивидуално съзнание, тя също така предполага, между другото, свобода на "изповядване на религията". Съгласно член 9 на Конвенцията, свободата на изповядване на религията не само може да се упражнява съвместно с други хора, "публично" и в кръга на лицата, които изповядват една и съща религия, но също така може да бъде упражнявана "индивидуално" и "частно"; освен това, то по принцип включва правото на всеки да се опита да убеди свой приближен, например чрез "обучение", още повече че без това право "свободата [на отделния човек] да променя своята религия или убеждения", възплътена в споменатата разпоредба, вероятно би останала мъртва буква (пак там).

79. Фундаменталният характер на правата, гарантирани от член 9 § 1 на Конвенцията, проличава също и във формулировката на разпоредбата, която регламентира ограниченията върху тях. За разлика от вторите алинеи на членове 8, 10 и 11 на Конвенцията, които се отнасят до всички права, предвидени в първите точки на тези членове, втора точка на член 9 на Конвенцията се отнася само до "свободата да се изповядва религия или убеждения". Тя е израз на разбирането, че в демократичните общества, в които няколко религии съществуват съвместно сред едно и също население, може да е необходимо да се поставят ограничения върху тази свобода, за да се съвместят интересите на различните групи и да се гарантира, че убежденията на всекиго ще бъдат зачетени (виж цитираното по-горе решение *Kokkinakis*, стр. 18, § 33). Едновременно с това, тя подчертава първостепенното значение на правото на свобода на мисълта, съвестта и религията и факта, че държавата не може да диктува на отделните хора в какво да вярват или да предприеме принудителни действия, за да ги принуди да променят убежденията си.

80. По повод оплаквания по член 9 на Конвенцията във връзка с уволнения, Комисията е заявявала неколkokратно, че упражняването на натиск върху дадено лице да промени религиозните си убеждения или възпрепятстването му да упражнява религията си би представлявало намеса в нарушение на посочената разпоредба (виж *Knudsen v. Norway*, no. 11045/84, решение на Комисията по допустимостта от 8 март 1985 г., *Decisions and Reports* 42, стр. 247-58, на стр. 258, и *Kontinen v. Finland*, no. 24949/94, решение на Комисията по допустимостта от 3 декември 1996 г., непубликувано). Съдът е достигнал до подобно заключение и във връзка с оплаквания на преподавателка по членове 10 и 11 на Конвенцията за това, че е била уволнена

поради политическите си предпочитания (виж, *mutatis mutandis*, *Vogt v. Germany*, решение от 26 септември 1995 г., Series A no. 323, стр. 23 и 31, § § 44 и 65).

В. Приложение на тези принципи към настоящия случай

81. Съдът намира, че в сърцевината на настоящия случай стои въпросът, дали трудовото правоотношение на жалбоподателката е било прекратено единствено в резултат на оправданата необходимост на Техникума да промени изискванията за заеманата от нея длъжност, както твърди правителството, или - както твърди жалбоподателката - тя е била уволнена заради религиозните си убеждения.

82. Съдът отбелязва, че правителството е направило пространни изявления за светския характер на образователната система и за необходимостта от запазването му като такъв (виж точки 70-74 по-горе). То се позовава на определени примери на твърдяно проповядване в Техникума от страна на членове на екипа, от които се опитва да направи заключение, (а) че властите са имали легитимни опасения, че се извършват незаконни действия, (б) че жалбоподателката, като последовател на Слово на живот, вероятно е била замесена в тях, и (в) че властите са имали оправданата цел да спрат твърдяното проповядване. Правителството обаче не е представило никакви доказателства, че някога е имало каквито и да било достоверни обвинения, че жалбоподателката е проповядвала в Техникума. Твърденията на правителството по този въпрос са донякъде неясни и противоречиви, тъй като въпреки пространните аргументи във връзка с твърдяното участие на жалбоподателката в проповедническа дейност в Техникума, то изрично твърди, че прекратяването на трудовия ѝ договор няма нищо общо с религиозните ѝ убеждения (виж точка 73 по-горе).

83. Напротив, като преценява фактите по делото и разглежда поредицата от събития в тяхната цялост, а не като отделни и самостоятелни случаи, Съдът намира доказателства за причинна връзка между различните събития, довели до уволнението на жалбоподателката. По-конкретно, в резултат на постоянните медийни кампании (виж точка 16 по-горе), окръжната прокуратура и Националната служба за сигурност са започнали проверки на религиозната дейност на служители на Техникума (виж точка 17 по-горе). Това е довело до постановление от 18 септември 1995 г. на окръжната прокуратура, в което се отбелязва, *между другото*, че в Техникума се извършвала "незаконна" религиозна дейност с мълчаливото одобрение на неговата директорка (виж точка 18 по-горе). На 20 септември 1995 г. трудовият договор на жалбоподателката е бил променен от срочен на безсрочен (виж точка 28 по-горе). От 1 октомври 1995 г. е влязло в сила ново щатно разписание за Техникума, което е изисквало висше образование за длъжността на жалбоподателката, но не е уточнявало конкретна специалност (виж точка 29 по-горе). Областният управител и народният представител заплашили инспектора по образованието с уволнение, ако не предприеме радикални мерки, за да прекрати религиозната дейност в Техникума, и не уволни директорката му (виж точка 19 по-горе). На 23 октомври 1995 г. директорката на Техникума е била уволнена от министерството, защото, между другото, била толерирала дейността на Слово на живот в Техникума и не била уволнила служителите, които членували в тази организация (виж точка 20 по-горе). Скоро след това бил назначен нов директор (виж точка 21 по-горе). На срещата от 2 ноември 1995 г. с инспектора по образованието и неговия заместник жалбоподателката и г-жа М. били приканени да напуснат или да се откажат от религиозните си убеждения и им било заявено, че в противен случай инспекторите ще "дадат указания на [новия] директор" да ги уволни, независимо от

начина, по който те изпълняват задълженията си (виж точки 31 и 42-43 по-горе). Г-жа М., изправена пред перспективата да не може да издържа двете си деца, ако бъде уволнена, отрекла да е последователка на Слово на живот и очевидно срещу нея не е имало последващи действия (виж точки 43 и 46 по-горе, последното изречение). Същевременно, жалбоподателката отказала да напусне или да се откаже от религиозните си убеждения, което довело до отстраняването ѝ от работа от новия директор (виж точки 31 и 33 по-горе). Била направена проверка на начина, по който тя изпълнявала трудовите си задължения, и изглежда, че работата ѝ е била задоволителна (виж точки 33, 43, 46 и 52 по-горе). В радиоинтервю на 7 декември 1995 г. народният представител е казал, че длъжността на жалбоподателката все още се заема от член на Слово на живот (виж точки 22 и 44 по-горе). Жалбоподателката е била уволнена със заповед от 28 декември 1995 г., тъй като не отговаряла на изискванията за длъжността, на която е била назначена преди повече от осем месеца и които се съдържали в щатното разписание, одобрено от министерството (виж точки 25-29 и 36 по-горе). В крайна сметка министерството одобрило ново щатно разписание за Техникума на 30 януари 1996 г., в сила от 1 януари 1996 г., с което длъжността на жалбоподателката се трансформирала в новата длъжност "организатор на спортен комплекс" с изискването заемащият длъжността да има "висше спортно образование, висше икономическо образование, по изключение - средно образование със специализация по съответния спорт, квалифициран спасител, правоспособен инструктор по плуване" (виж точка 39 по-горе). Следва да се отбележи обаче, че след построяването на плувния басейн на Техникума през 1974 г. никога не е имало изискване управителят му да има висше спортно образование (виж точка 44 по-горе). Освен това, когато Върховният касационен съд сравнил задълженията и отговорностите на длъжностите "управител на плуven басейн" и "организатор на спортен комплекс", той намерил, че те по същество са едни и същи (виж точка 55 по-горе).

84. Като взима предвид изложените по-горе факти и поредицата от събития, Съдът намира, че прекратяването на трудовия договор на жалбоподателката не е просто резултат от оправдано изменение на изискванията за длъжността, но на практика е било извършено заради нейните религиозни убеждения и принадлежността ѝ към Слово на живот, което представлява намеса в правото ѝ на свобода на религията в нарушение на член 9 на Конвенцията. Фактът, че трудовото правоотношение на жалбоподателката е било прекратено в съответствие с приложимото трудово законодателство - чрез въвеждане на нови изисквания за длъжността, на които тя не отговаря - не премахва същинските мотиви за уволнението ѝ. Най-красноречива в това отношение е срещата от 2 ноември 1995 г., на която жалбоподателката е била подложена на натиск от страна на двама държавни служители да се откаже от религиозните си убеждения, за да запази работата си (виж точки 31 и 42-43 по-горе), което според Съда представлява явно нарушение на правото ѝ на свобода на религията, гарантирано от член 9 на Конвенцията (виж общите принципи и съдебна практика в точки 77-80 по-горе).

85. Във връзка с отговорността на държавата, Съдът намира, че тя се ангажира поради факта, че жалбоподателката е била назначена като служител извън преподавателския състав на Техникума, който се намира под прякото ръководство на министерството. Освен това, той отбелязва редовното осуетяване на събирания на Слово на живот из страната, намесата на други органи и длъжностни лица като например окръжната прокуратура, Националната служба за сигурност, народния представител и инспектора по образованието и произтеклото от това дисциплинарно уволнение на предишната директорка поради твърдяното мълчаливото одобрение от

нейна страна на религиозната дейност в Техникума. Тези събития загатват за политика на нетолерантност от страна на властите през съответния период спрямо Слово на живот, неговата дейност и последователи в Русе и в частност в Техникума. Следователно, уволнението на жалбоподателката скоро след назначаването на новия директор изглежда е пряк резултат от изпълнението на тази политика.

86. Предвид гореизложеното, Съдът намира, че правото на жалбоподателката на свобода на религията е било нарушено, тъй като трудовото ѝ правоотношение е било прекратено заради религиозните ѝ убеждения. Следователно е имало нарушение на член 9 на Конвенцията в това отношение.

II. ОТНОСНО ТВЪРДЕНИЕТО ЗА НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 14 ВЪВ ВРЪЗКА С ЧЛЕН 9 НА КОНВЕНЦИЯТА

87. Жалбоподателката се оплаква по член 14 във връзка с член 9 на Конвенцията за това, че уволнението ѝ от Техникума е било в нарушение на изискванията за недискриминация, установени в Конвенцията.

Член 14 на Конвенцията предвижда:

"Упражняването на правата и свободите, предвидени в тази конвенция, следва да бъде осигурено без всякаква дискриминация, основана по-специално на пол, раса, цвят на кожата, език, религия, политически и други убеждения, национален или социален произход, принадлежност към национално малцинство, имущество, рождение или друг някакъв признак.."

88. Правителството твърди, че оплакването на жалбоподателката е неоснователно и напълно необосновано. То отбелязва, че жалбоподателката е имала много добри служебни отношения с другите служители в Техникума и че не е била критикувана за работата си, факт, който според него не е съвместим с оплакването ѝ за дискриминация. Правителството повтаря своя аргумент, че уволнението на жалбоподателката е било резултат от отстраняването на определени пропуски в управлението на училището.

89. Правителството също така претендира, че от четирите лица, посочени от медиите като членове на Слово на живот, работещи в Техникума, единствено трудовото правоотношение на жалбоподателката е било прекратено. Според него липсата на последици за другите членове на Слово на живот показва, че властите не са демонстрирали съгласувани усилия или намерения да ги уволнят.

90. Отделно от това, правителството твърди, че през годините, предшестващи уволнението на жалбоподателката, повече от двадесет други служители са били уволнени, и заключава, че прекратяването на трудовия договор на жалбоподателката трябва да се разглежда в контекста на постоянните съкращения в институцията. Освен това, според правителството би било неуместно и дискриминативно спрямо другите служители да се изисква специална защита на вярващите служители, които са изправени пред прекратяване на трудовото им правоотношение.

91. В становището си в отговор на становището на правителството, жалбоподателката повтаря оплакването си. Тя не е представила отделно становище по отношение на оплакването си от дискриминация на религиозна основа, различно от

представеното в контекста на член 9 на Конвенцията, което според нея е относимо и към настоящото оплакване. В становището си по член 9 на Конвенцията обаче жалбоподателката е заявила, че към 2 ноември 1995 г. - датата на срещата ѝ на с инспектора по образование, другите членове на Слово на живот, работещи в Техникума, с изключение на г-жа М., вече били напуснали Техникума доброволно поради лични причини или в резултат на негативната медийна кампания.

92. Съдът отбелязва, че оплакването на жалбоподателката по член 14 на Конвенцията представлява повторение на оплакванията ѝ по член 9 на Конвенцията. Ето защо, съдът намира, че няма причина да разглежда самостоятелно това оплакване (виж, *mutatis mutandis*, *Metropolitan Church of Bessarabia and Others v. Moldova*, no. 45701/99, § 134, ECHR 2001-XII).

III. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 НА КОНВЕНЦИЯТА

93. Член 41 на Конвенцията гласи:

"Ако съдът установи, че е имало нарушение на конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на високодоговарящата страна допуска само частично обезщетение за последиците от това нарушение, съдът постановява, ако това е необходимо, справедливо удовлетворение на потърпевщата страна."

A. Вреди

94. Жалбоподателката претендира за 590 евро като обезщетение за понесените от нея имуществени вреди вследствие на загубеното трудово възнаграждение след уволнението ѝ от Техникума. Претенцията ѝ се основава на националните законови разпоредби, съгласно които незаконно уволнен служител има право на обезщетение за периода, в който е останал без работа, но за не повече от шест месеца. Жалбоподателката твърди, че е останала без работа в продължение на повече от шест месеца след уволнението ѝ и поради това претендира обезщетение за пропуснати ползи за пълния шестмесечен период. Последната заплата, която е получила от Техникума, е била в размер на 6,043.52 стари лева, които според жалбоподателката са приблизително равни на 120 германски марки или 60 евро. Така тя изчислява, че обезщетението за пропуснати ползи за шест месеца се равнява приблизително на 622.80 германски марки или 311.40 евро. Жалбоподателката претендира също така за лихва в размер на 6% годишно за периода от май 1996 г. до май 2006 г., които заедно с претендираното обезщетение възлизат общо на 589.23 евро.

95. Жалбоподателката претендира и за 6,000 евро като обезщетение за неимуществени вреди за емоционалните болки и страдания, причинени ѝ с нарушението на правата ѝ по членове 9 и 14 на Конвенцията. Тя подчертава, че в резултат на действията на училищните власти е била дискриминирана въз основа на религиозните ѝ убеждения и че националните съдилища не са предоставили обезщетение за оплакванията ѝ. В допълнение, жалбоподателката твърди, че поради съпътстващите събитията медийни кампании през разглеждания период тя е станала жертва и на значителни обществени предразсъдъци. Съответно, тя не е успяла да си намери работа в продължение на значителен период от време и е трябвало да започне работа като едноличен търговец на открит пазар. И накрая, жалбоподателката твърди, че отказът на националните съдилища да разгледат по същество оплакването ѝ за

дискриминация допълнително са задълбочили чувството ѝ на злочестина и безпомощност и са утежили емоционалните ѝ страдания.

96. Правителството не коментира претенциите на жалбоподателката за имуществени и неимуществени вреди.

97. Съдът е намира, че властите са отговорни за нарушаването на правото на жалбоподателката на свобода на религията, тъй като трудовото ѝ правоотношение е било прекратено заради религиозните ѝ убеждения (виж точка 86 по-горе). След уволнението ѝ тя е останала без работа в продължение на повече от шест месеца. Така е налице пряка причинна връзка между установеното нарушение на Конвенцията и пропуснатите ползи за жалбоподателката. По отношение на размера на претендираното обезщетение, Съдът отбелязва, че правителството не е оспорило нито основанието му, нито изчисленията на жалбоподателката във връзка с дължимите суми. Затова, Съдът присъжда сумата от 589.23 евро.

98. Що се отнася до претендираните неимуществени вреди, Съдът намира за справедливо да приеме, че в резултат от нарушението на правото на жалбоподателката по член 9 на Конвенцията тя е понесла определени емоционални болки и страдания, вероятно и в резултат на обществени предразсъдъци. По отношение на претенциите ѝ за неимуществени вреди правителството не оспорва нито тяхното основание, нито размера, претендиран от жалбоподателката. Като отчита особените обстоятелства на случая и като преценява по справедливост, Съдът присъжда на жалбоподателката сумата от 4,000 евро обезщетение за неимуществените вреди, произтичащи от нарушаването на правата ѝ по член 9 на Конвенцията.

Б. Разходи и разноски

99. Жалбоподателката претендира за 500 евро за юридическия труд, положен от адвокатата ѝ пред националните съдилища. Тя претендира и за 3,290 евро за 47 часа за юридическия труд на адвокатата ѝ пред Съда при почасова ставка от 70 евро. Тя представя споразумение за адвокатско възнаграждение и график за употребеното време във връзка с производството пред Съда. Жалбоподателката иска разноските да бъдат платени направо на адвокатата ѝ г-н Й. Грозев.

100. Правителството не коментира претенциите на жалбоподателката за разноски.

101. Съдът напомня, че съгласно практиката му, жалбоподателката има право на обезщетение за разноски, само ако бъде доказано, че те са били действително направени и необходими и че размерът им е бил разумен. Като отбелязва особената сложност на делото, както пред националните съдилища, така и пред Съда, свързаните с тях становища на адвокатата на жалбоподателката и другите релевантни фактори и фактът, че жалбоподателката е получила 701 евро правна помощ от Съвета на Европа, Съдът намира за уместно да присъди сумата от 2,500 евро за разноски, плюс всякакви данъци, които биха могли да бъдат наложени върху тази сума.

В. Лихва за забава

102. Съдът счита за уместно лихвата за неизпълнение да бъде обвързана с пределната ставка по заеми на Европейската централна банка, към която се добавят три процентни пункта.

ПОРАДИ ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Приема*, че е имало нарушение на член 9 на Конвенцията;
2. *Приема*, че не е необходимо да разглежда отделно оплакването по член 14 на Конвенцията;
3. *Постановява*
 - (а) ответната държава да заплати на жалбоподателката в тримесечен срок от датата, на която решението стане окончателно съгласно член 44 § 2 на Конвенцията, следните суми, които да бъдат изплатени в български лева по съответния курс в деня на плащането:
 - (i) 589,23 евро (петстотин осемдесет и девет евро и 23 евроцента) обезщетение за имуществени вреди;
 - (ii) 4,000 (четири хиляди) евро неимуществени вреди;
 - (iii) 2,500 (две хиляди и петстотин) евро разноски, платими по банковата сметка на адвокат на жалбоподателката в България, г-н Й. Грозев;
 - (iv) плюс всякакви данъци, които биха могли да бъдат наложени върху горните суми;
 - (б) че от изтичането на горепосочения тримесечен срок до изплащането на тази сума ще се дължи проста лихва в размер на пределната лихва при отпускането на заем от Централната Европейска Банка за периода на забавата, към която се добавят три процентни пункта;
4. *Отхвърля* останалата част от претенциите на жалбоподателката за справедливо удовлетворение.

Изготвено на английски и съобщено писмено на 12 април 2007 г., в съответствие с член 77, § 2 и 3 от Правилника на Съда.

Клаудия ВЕСТЕРДИК
Секретар на отделението

Пиър ЛОРЕНЦЕН
Председател